

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Theologia Scholastica Secundum Viam Et Doctrinam D. Thomæ Aquinatis, Doctoris Angelici

In Celebri Archiepiscopali Benedictina Universitate Salisburgensi, methodo
& norma ibidem usitata publicè tradita, & in IV. Tomos digesta ; Qvorvm
Primvs Tractat De Deo Vno Et Trino, Deq[ue] Creatura Angelica ...

Mezger, Paul

Augustæ Vindelicorum, 1695

Disputatio XX. De veritate & cognoscibilitate Mysterij SS. Trinitatis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73455](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73455)

TRACTATUS II.
DE
DEO TRINO
PROLOQUIUM.

Post Unius DEI considerationem ad DEI Trini contemplationem Te invito, Amice Lector; non certe velut apricam, & multo sole irradiatam planitiem: sed velut antrum Sibyllæ, & sacrâ caligine obtectos calles. Quid enim, obsecro, ab humana ratione remotius, quid sublimius & abstrusius SS. Trinitatis Mysterio? Cæcum hîc sequitur ducem, qui lucem sequitur rationis naturalis; futurus semper in periculo, *Ne Scrutator Majestatis opprimetur à gloria.* Proverb. 25. Nihilominus ad istud caliginosum iter Te invito. Etsi enim laboriosum est, imò teste Augustino l. 1. de Trinit. c. 3. *Nec laboriosius aliquid quaritur*, tamen eodem attestante, *nec fructuosius aliquid invenitur.* Totius hîc nostræ Fidei fundamentum, cujus cognitioni ipsâ per baptismum regeneratione addicimur & iniciamur. Neque caliginem, aut lapsum metuas. Captivato in obsequium Fidei intellectu, lumen præfert fides Catholica. Si quid obscuritatis affundant Scholasticæ subtilitates, facem accendit Angelica D. Thomæ Aquinatis claritas. Cujus per omnia Doctrinam, & Doctrinæ ordinem sequi intendo. Ideo præmissis, quæ ad hujus mysterii existentiam & cognoscibilitatem pertinent, inprimis Divinas Processiones, tanquam nostro concipiendi modo fundamenta Relationum, tum Relationes, ceu constitutiva Personarum; demum ipsas Personas contemplationi Tuæ objicio, & cum S. Doctore in Missionibus earundem desino. Vale & fave.

DISPUTATIO XX.

DE

Veritate & cognoscibilitate mysterii
SS. Trinitatis.

SS. Trinitatis mysterium, cui tota Christiana fides innititur, in eo consistit, quod Sana indivisa & singularis essentia subsistat in tribus Personis, à se invicem realiter distinctis; & reciproce, tres personæ, Pater, Filius, & Spiritus S. à se invicem realiter distinctæ sint unius ejusdemque substantiæ. Contra quam veritatem, ut sanctam Catholicam fidem in ipsâ radice opprimeret, varios hostes, & jam à primis Ecclesiæ temporibus excitavit pater mendacii. Ideo Theologi fungemur officio, si in præsentî Tractatu hoc principale mysterium nostræ S. fidei adversus ipsius adversarios propugnabimus, eorum tela confringemus, atque abstrusas difficultates pro viribus elucidare conabimur: nunc relatas contra SS. Trinitatem hæreses referre, retellere, veritatem stabilire, objecta solvere, cognoscibilitatem quoque tanti mysterii disquirere, negotium erit.

ARTI.

ARTICULUS I.

De veritate & existentia hujus mysterii.

SUMMARI A.

1. Triplex genus hæresum contra SS. Trinitatem.
2. Hæresis Ariana.
3. Ejus condemnatio, & Symbolum Nicanum.
4. Resuscitata per novatores.
5. Hæresis Sabelliana.
6. Hæresis Macedoniana & pneumatomachorum.
7. Veritas Catholica ex Conciliis & Symbolis.
8. Confessio SS. Trinitatis S. Gregorio Thaumaturgo revelata.
9. Argumenta ex veteri testamento, suadentia pluralitatem suppositorum in una natura.
10. Alia experimentia Trinitatem.
11. Testimonia ex psalmis.
12. Ex visagio Isate.
13. Implantatum mysterium Trinitatis nomini terragrammato.
14. Testimonia veteris testamenti indicantia processionem.
15. Testimonia novi testamenti.
16. Eliditur responsio adversariorum.
17. Textus Evangelici pro Verbi consubstantialitate.
18. Divinitas consubstantialis Spiritus S. è scripturis.
19. Solvuntur objectiones hæreticorum.

§. I.

Referantur errores & hæreses contra SS. Trinitatem.

Quamvis complures hæreses, earumque Authores numerari possint, qui aaveris SS. Trinitatis mysterium impia dogmata evomuerunt, in triplicem tamen classem commodè referri possunt. Quarum prima est Arianorum, Verbo & Filio Divino æqualitatem ac consubstantialitatem cum Patre directè (indirectè Spiritui S.) denegantium, eumque proinde in temporalium creaturarum ordinem redigentium. Altera est Sabellianorum Arianismo opposita; quæ omnem & substantialem distinctionem Personarum in Divinis tollit, ac Verbum & Spiritum S. non nisi denominativè & accidentaliter à Persona Patris distingui contendit. Tercia est Macedonianorum, quam excitarunt Discipuli Arij Macedonius & Apollinaris, qui præter alios errores directè (nam indirectè id ab Ario jam præstitum) Divinitatem Spiritus S. oppugnârunt.

Arianismus igitur nomen & propagationem suam Ario debet; originem verò Origeni Adamantio, à quo blasphemam gradationem & inæqualitatem in mysterium Trinitatis introductam fuisse, quæ Patre Filius, Filio Spiritus S. sit natura, bonitate, dignitate posterior in libro *ἀρχαί*, disertè perhibet S. Hieron. in epist. ad Avitum, & S. Epiphanius in epist. ad Jo. Hierosolimit. ubi Origenem Arij patrem nuncupat; imò jam antè Hermogenes, ut habet Baron. ad an. 170. in similem impietatem erupit, ut creaturas necessariò & ab æterno productas, Filium verò & Spiritum S. liberè & in tempore à Patre productos

assereret. Porro Arius in Libya natus, & à S. Petro Martyre Alexandrinæ Ecclesiæ Diaconus ordinatus, deinde ob Schismatis Miletiani communionem iteratò ab eodem D. Petro anathemate percussus fuit, qui & paulò ante martyrium Achilla & Alexandro Presbyteris, pro Ario interpellantibus, edixit, sibi à Christo apparente revelatum, quòd Arius suam vestem, quæ est Ecclesiæ, conticidisset, ideòque monuit, ne, cum sibi in Ecclesiæ Alexandrinæ regimine (ut divinitus agnoverat) successissent, Arium unquam in communionem admittent. Summa Arianismi, ut apud Eminentissimum de Aguire testantur S. Athanas. orat. 2. & Alexander Episcopus Alexandriæ in epist. ad omnes orthodoxos, erat, Filium DEI aliquando non fuisse, proinde productum ex non entibus, h. e. ex nihilo, mutationis, virtutis & virtutis capacem, creaturam & opificium DEI; quo velut instrumento Pater ulus fuerit ad productionem aliarum creaturarum.

Ad hanc hæresin opprimendam sub Constantino M. coactum est ex toto orbe Concilium Nicænum, quod inter œcumenica primum numeratur; ubi præsidente per legatos B. Sylvestro Papa à trecentis & octodecim Patribus seu Episcopis, inter quos multi sanctitate & miraculis conspicui, hæresis Ariana condemnata & symbolo Apostolico præter alias particulas, vox *homoousios*, seu *consubstantialis* Patri, addita fuit, quæ tanquam tessera Catholici ab Arianis dignoscerentur; isti enim tamen Filium *ὁμοούσιον*, homiusion, h. e. similem in substantia faterentur, *ὁμοούσιον*, tamen, hoc est, ejusdem substantiæ & consubstantialem esse negabant. Subscripsit quidem Nicæna definitioni Arius, Episcopis quoque fautoribus ipsius in communionem receptis; sed interea venenum pectore coquens, & undique turbas movens, cum per vim conaretur ab Alexandrino Episcopo Constantinopolit. communionem extorquere, divinâ ultione præventus infami morte è vita ejectus est. Nec inde tamen malorum finis; cum pestilentissima hæresis totum non modò Orientem, sed & Occidentem, ope potissimum hæreticorum Imperatorum, plurimis annis vexaret.

Eandem demum hæresin multis sæculis oblivione sepultam resuscitare conatus est Michael Servetus, hac eadem de causa, & quidem ipsius Calvini suffragio à Genevensibus vivis flammis addictus. An verò non eodem suffragio sibi ipsi Calvinus jus dixerit, viderint ipsius alumni, quando legunt in ipsius opus. contra Gentilena editò an. 1566. *Nomen DEI per prærogativam propriè attribui Patri. & approbantem illam hæreticam & olim ab Hermogene disseminatam propositionem Valentini Gentilis: DEVS potuit generare & producere, quia voluit.* ex quibus manifestè sequitur, Filium & Spiritum S. minus propriè DEUM esse, adeòque in Divinitate Patri inæquales: item, non esse necessariò, sed liberè & contingentè productos, adeòque neque per ef-

sentiam coeternos & immutabiles. Ibidem inquit, *Filii personam non nisi improprie Creatorem cali & terra nominari*. Improprie esse & duram orationem & illam Symboli Nicæni: *DEVS de DEO*. Illud quoque testimonium Jo. 10. *Ego & Pater unum sumus*, ex quo PP. Concilii Nicæni Christi Divinitatem & consubstantialitatem contra Arianos intulerunt, ad significandam voluntatum conformitatem juxta Arianorum interpretationem detorquet. Et in cit. opusc. pag. 1973. *Stolidam, vacuum, & profanum vocat eorum fidem, qui sentiunt credere in DEVM esse credere in Trinitatem*. Quorum plura similia vid. apud Gualterium in saeculo 16. c. 15. & Eminentiss. nostrum d'Aguiro to. 2. c. 30. disp. 54. sect. 2. Nec melior Calvinus Lutherus, qui apud Valentiam l. 1. de Trinitate, c. 7. *Anima mea odit vocabulum homousion*, in Germanicis Lytaniis an. 1543. editis expunxit illam invocationem: *S. Trinitas unus DEVS miserere nobis*. & ex ep. 1. Joa. c. 1. illa verba, quibus mysterium SS. Trinitatis discretè exprimitur: *Tres sunt, qui testimonium dant in celo, Pater, Verbum & Spiritus S. & hi tres unum sunt*.

§. Sabellius etiam ex Libya oriundus circa annum Christi 257. asseruit, DEVM ut in natura, sic etiam singularem esse in persona, quæ de Divinarum personarum distinctione in S. Scripturis legitur, ad diversas energias, munia, functiones referebat, dicens: unam eandemque trinominem personam appellari Patrem, prout est rerum omnium principium; Filium, prout est sapientia apparetis & loquens in terris; Spiritum S. prout est Author Sanctitatis. Ejus verba fuerunt, quæ refert S. Athanasius orat. contra Arianos: *quomodo diversa sunt genera gratiarum, idem autem Spiritus, ita quoque Pater, cum idem sit, dilatur in Filium & Spiritum*, quem errorem sub aliorum Authorum nominibus jam præcessisse SS. PP. agnoscunt. Nam S. Hilarius l. 2. de Trinitate hunc errorem tribuit antiquissimis Ebionitis, dicentibus: Verbum in carnem delapsum nihil aliud fuisse, quam sonum vocis. Cujus erroris confutandi gratiâ D. Joannes suum Evangelium edidit. Eadem insaniâ delirarunt Patristiani, quorum meminit S. Cyprianus ep. 73. sic dicti, quod astruerent personam Patris, utpote à cæteris indistinctam, pro nobis fuisse passam & crucifixam. Eundem errorem, & confusionem 3. personarum in unum, docuit Praxeas quidam speciali libro refutatus à quo Noëtiani, prout fateretur S. August. in l. de hæresibus, ad quod vult DEVM.

Eandem impietatem effutiit Michaël Servetus cum suis ascleis, quem citatus Valentia propterea rectè appellat, *monstrum quoddam ex omnibus pene fabulis atque erroribus veterum hæreticorum compositum*. Nec multum abluvit Calvinus, quando l. 1. instit. c. 13. §. 16. definiit, personam esse *residentiam in essentia Divina*. Unde & Gualterius testatur, Doctorem Calvinianum à se interrogatum, quid de tribus personis divinis sentiret, audacter respondisse: *tres personas Divinas esse tria officia*, quomodo nec Sabellius suam impietatem brevius aut melius expressisset.

Hæretici, qui Spiritus S. Divinitatem impugnarunt, aut dignitatem deprefferunt, univertim vocantur pneumatomachi. Horum antesignanus fuit Simon Magus, ausus dicere se esse Spiritum S. Montanista quoque seu Cataphryges idem dicuntur asseruisse de sue sectæ principe Montano; Origenes quoque teste S. Hieronymo loco cit. Spiritum S. honore & dignitate Patris, Filioque postposuit.

Post Nicænum denique Concilium, in quo cum nulla specialis disputatio de persona Spiritus S. moveretur, etiam nihil specialiter de illa definitum fuit, teste tamen S. Athanasio in epist. ad Episc. Afric. per has ipsas voces post Filii divinitatem adjectas: *(Credimus & in Spiritum S. perfectam & plenam de S. Trinitate fidem, confessionemque absolvere voluerunt)* emertserunt Aetius, à quo Aetiani, Eunomius, à quo Anomai, & Macedonius, à quo Macedoniani, qui omnes uno ore Spiritus S. Divinitatem oppugnarunt, ut testatur S. Basil. epist. 78. & S. Gregor. Nazianz. ep. 1. ad Clédon. & orat. 37. Alius est error circa personam Spiritus S. qui vocatur error Græcorum, non Spiritus S. Divinitatem, sed processionem ex utroque negans, cujus refutandi insula disp. 25. specialis locus erit.

Præter jam memoratos, jurati hostes Sacratissimæ Trinitatis in præsentem diem sunt Mahometani, qui cum Judæis & Arianis Filio DEI abrogant Divinitatem, Duce impiissimo Mahomete, qui suum Alcoranum è sentina infidelitatum Hebraicarum, & Arianarum blasphemiarum congestit, usus magistris ex orco se dignis, una Judæos, & alio Aetiano.

§. II.

Veritas Catholica ex scriptis, Conciliis, Patribus.

Veritas & fides Catholica expressa in Symbolo Athanasii est, ut unum DEVM in Trinitate, & Trinitatem in unitate veneremus, neque confundentes personas, neque substantiam separantes, quæ confessione pariter continentur fides trium hypostasum, duarum processionum, quatuor relationum, & quinque notionum in personis Divinis.

Et quidem adversus Arianos Divinitas & consubstantialitas Filii aperte definita fuit in Symbolo synodi Nicæne, Divinitas Spiritus S. verò, ejusque consubstantialitas minus aperte, eo quod de illa nondum oborta fuisset controversia: quam eum postea Macedoniani movissent, Symbolo Nicæno in Concilio I. Constantinopolitano, quod II. inter generales synodos numeratur, illa voces fuerunt adjectæ: *Dominum & vivificantem, qui ex Patre procedit*, cumque error Græcorum, negantium Spiritum S. à Filio procedere, in valetiret, voculam *Filioque* Latina Ecclesia postliminò adjecit, atque in subsecutis Conciliis prælatum Lateranensi sub Innocentio tertio explicatissimè tradidit, ut habetur in C. firmiter, de SS. Trinitate.

Celebris quoque habebatur præcis Ecclesie temporibus illa fidei confessio, quam D. Gregorius Episcopus Neocæsariensis à magnitudine mi-

angelorum thauaturgus cognominatus, à DE I-
para & S. Joanne Evangelista sibi apparentibus
acceptam voce & scripto fidelibus commendavit;
comque testespondano ad an. C. 233. tam Ori-
entalis quam Occidentalis Ecclesia approbavit, &
ut Sacrosanctum depositum calitus collatum re-
ligiosissimè custodivit. Illius apparitionis histo-
ria habetur descripta in quinta Oecumenica sy-
nodo, fidei verò formulam à Gregorio Nysseno
recitatam ex Spondano huc transcribere opera
pretium duxi: ita enim verò se habet: *Unus est
DEVS Pater Verbi verentis, Sapientia subsistentis,
& Potentia & Figura aeterna. Perfectus perfecti
genitor, Pater Filii unigeniti. Unus Dominus,
solus ex solo, DEVS de DEO, Figura & imago
Deitatis, Verbum efficax, sapientia constitutionis
rerum universarum comprehensiva, & Potentia
Universae Creaturae effectrix, Filius verus veri Pa-
tris, visum effugiens, visum effugientis, & corrup-
tioni non obnoxius non obnoxii corruptioni, & mor-
ti non obnoxius non obnoxii morte, & aeternus aet-
ni, Verus Spiritus S. ex DEO ortum & existen-
tiam habens, quippe per filium apparuit, videli-
cet hominibus: imago Filii perfecti perfecta; Vita,
veritatis causa, Fons sanctus, sanctitas sanctifica-
tionis suppeditatrix, per quem manifestatur DEVS
Pater, qui est super omnia & in omnibus, & DEVS
Filius, qui per omnia permanet. Trinitas perfecta,
quae gloria, atque aeternitate & regno non dividit-
ur, neque abilitatur.*

9. Quamvis verò in Veteri testamento mysterium
SS. Trinitatis, non tam clarè fuerit manifesta-
tum, sicut in novo, prout dicitur in Tractatu de
Fide, suppetunt tamen etiam argumenta multa &
valida ex veteris testamenti pagina, per qua veri-
tatem SS. Trinitatis contra Judaeos efficaciter pro-
bati SS. PP. agnoscunt. Nam primò S. scriptu-
ra praesertim in Genesi ita in Divinis exprimit plu-
ralitatem suppositorum, ut isdem pariter tribuat
unitatem naturae. Sic Gen. 1. v. 26. *Facia-
mus hominem ad imaginem & similitudinem no-
stram.* Ubi *Tò faciamus, & nostram* exprimunt
pluralitatem suppositorum creaturum, *Tò DEUS,*
& ipsam unitatem & solitudinem Divinitatis. Ne-
que valet evasio Judaeorum dicentium, DEUM
tunc Angelos allocutum in creandi hominis Con-
siliium adhibuisse; neque enim ad opus creationis
Angelos concurrere potuisse aliunde suppono;
cum enim sit creatura, non sunt conditores, inquit
S. Damascenus l. 2. fid. c. 3. & Athanas. sc. 3.
contra Arianos, per Tò verò *faciamus* concursus
creaturum exprimitur. Et c. 3. v. 22. *Eccce Adam
quasi unus ex vobis.* Gen. 11. v. 7. *Venite, descen-
damus & confundamus ibi linguas eorum, &c.* ubi
utroque pluralitas significatur; non DEORUM,
ergo personarum.

10. Secundò sunt loca Vet. testamenti, quibus non
tantum exprimitur pluralitas, sed etiam trinitas
personarum cum unitate Divinitatis, quae priori-
bus addita tantò majus pondus probationis effi-
ciunt. Sic D. Augustinus mysterium Trinitatis
figuratum agnoscit in apparitione facta Abra-
hamo degenti in convalle Mambre. Gen. 18. *Appa-
ruit ei Dominus* (sunt verba S. textus) *in convalle
Mambre; cumque elevasset oculos, apparuerunt
ei tres viri stantes prope eum, quos cum vidisset,
incurrit in occursum eorum de ostio tabernaculi,*

*& adoravit in terra, & dixit: Domine si inventi
gratiam in oculis tuis, &c.* In quem locum D.
Augustinus l. 3. contra Maximin. c. 26. *Tres vi-
dit, inquit & non Dominos sed Dominum appellat;
quemadmodum Trinitas tres quidem persona sunt,
sed unus Dominus DEVS.*

Idem reperit L. 2. de Trin. c. 11. & 12. quam
interpretationem etiam amplectitur Ecclesia in re-
sponsorio quinquagesimae: *Tres vidit, & unum
adoravit,* sanctique PP. Hilarius l. 4. de Trinit.
Cyrillus Alex. l. 1. contra Julianum & Athanas.
dial. 3. de SS. Trinit. contra Macedon.

In illo quoque versu Psalmi 32. *Verbo Domi-
ni caeli firmati sunt, & Spiritu oris ejus omnis vir-
tus eorum,* Trinitatem indicatam affirmat S. Hieron.
Trinitatis, inquit, *majestas manifestissime de-
claratur, Dominus, Verbum, Spiritus Domini.* Nec
minùs in Versu 8. Plal. 66. *Benedicat nos DEVS,
'DEVS noster, benedicat nos DEVS. Benedicat nos
DEVS Pater, inquit idem S. Pater, 'DEVS noster
Filius, ipse enim DEVS noster. Et vocabis, in-
quit Isaias, nomen ejus Emmanuel. i. e. nobiscum
DEVS. Benedicat nos DEVS, Spiritus S. Videre
mysterium Trinitatis in uno versiculo comprehensum.*
Ne verò putaretur tres DEOS nominasse, sub-
jecit Psalmista in numero singulari: *& metuant
eum omnes fines terra.*

Celeberrimus in Prophetiis locus est Isaiæ c. 6. 12.
v. 3. ubi Seraphim clamabant alter ad alterum,
*sanctus, sanctus, sanctus Dominus DEVS exerci-
tuum, plena est omnis terra gloria ejus.* Ubi in To
Dominus DEVS Sabaoth unitatem essentiae, in
trina repetitione Tò sanctus personarum trinita-
tem significatam non tantum fatentur orthodoxi
Patres, Cyrillus, Procopius, Ambrosius l. 3. de
Spiritu S. c. 23. Augustinus l. 3. de fide ad Petrum
c. 1. & Damasc. in Trisag. sed tota Ecclesia Catho-
lica, quae hoc sacrum Trisagion in singulis
Dominicis post Pentecost. & Epiphani. decantat, &
in V. synodo Generali, quae fuit Constantinop.
II. hanc interpretationem confirmat, DEUS quo-
que insigni prodigio illustravit, cum ingens ter-
rae motus post iteratum à populo Trisagion, *san-
ctus DEVS, sanctus fortis, sanctus & immortalis
miserere nobis* (quod puertulus in aethera abreptus
ab Angelis decantari inauduit, ac restitutus popu-
lum edocuit) Constantinopoli conquevit, de
quo Baronius ad an. C. 446. Sed & ipsius Rab-
bini, è quibus apud Galatin. l. 2. c. 1. Rabbi Si-
meon exponit praedictum locum, *sanctus hic est
Pater, sanctus hic est Filius, sanctus hic est Spiritus
S. idque ad sensum paraphrasit Chaldaicae, in qua
Rabbi Jonathas Uzielis filius ita legit: sanctus
Pater, sanctus Filius, sanctus Spiritus S. quod
ipsam increata Triados mysterium in Deuterono-
mio c. 6. v. 4. à Moyle indicatum Rabbino agno-
scere testatur idem Galatinus, per illa verba:
*Audi Israël, DEVS, DEVS noster, DEVS
unus est.**

Ipsi quoque tetragrammaton, & ineffabile JH-
VH nomini Jehova implantatam fuisse expressio-
nem SS. Trinitatis eruditè prater Galatinum ob-
servat Bonferrius in Exod. c. 3. v. 14. constat
quippe hoc nomen 4. litteris Hebraicis, iod, he,
vau, he: quarum prima servilis est, & imperti-
nens ad radicem hava, unde hoc nomen formatur,
quòd-

quodque essentiam significat. Abiecta igitur littera servili iud, quæ non nisi formandi nominis gratiâ præponitur, remanent duo he, & unum vai, primum he significat DEUM Patrem, tanquam fontem, à quo essentia in Filium & Spiritum S. communicativè derivatur. Alterum he significat Filium, qui ex vi suæ originis per generationem procedit, ut imago & similitudo Patris. Littera vai, quæ est copulativa, denotat Spiritum S. qui ex personali proprietate est amor & nexus inter Patrem & Filium, & quia ex vi suæ originis non procedit formaliter in similitudinem naturæ, non dicitur exprimi per tertium he, sed per vai, quod personalem proprietatem & nexum duorum indicat; idèoque inter utrumque he, velut copula utriusque interjicitur.

Nec ipsa figura litterarum vacat mysterio, nam littera he, tempore Moysis scribebatur per lineam rectam, habentem tres lineolas transversales: & littera vai, scribebatur per unum calammum obliquum habentem tres cuspides, quæ sunt hieroglyphica trium personarum in unitate essentia. Chaldæi quoque volentes exprimere nomen tetragrammaton ponebant in forma triangulari tria iud, subiecto camets, & subinde etiam circumducto circulo, quo præter unitatem essentia, non tantum distinctio personarum, sed etiam omnimoda æqualitas & æternitas signabatur.

14. Tertio faciunt in confirmationem sacratissimi mysterii quidam textus Vet. testamenti, in quibus processiones & pluralitas personarum insinuantur, licet Trinitas non exprimitur. Ita Genes. 19. v. 24. dicitur: *Igitur Dominus pluit super Sodomam & Gomorrah sulphur à Domino de calo.* ubi per Tò Dominus à Domino denotari Filium procedentem à Patre contendit S. Ignatius M. Epist. ad Antioch. aliique plurimi PP. allegati ab Eminentiss. Aguirre num. 20. imò, ut ibidem refertur, Concilium Sirmiense Can. 16. Anathema illi dixit, qui illa verba non de Patre & Filio dicta intellexerit.

Rursum distinctionem Filii à Patre probat efficaciter celebris locus Psal. 103. *Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis.* ex quo loco suam Divinitatem contra Judæos probat ipse Christus Matth. 22. & Petrus Act. 2.

15. Porro testimonia novi testamenti sunt ipsa claritatis luce efficacissima. Trium Personarum identitatem & unitatem in substantia ostendit D. Joannes Ep. 1. c. 5. v. 7. *Tres sunt, qui testimonium dant in calo, Pater, Verbum, & Spiritus S. & hi tres unum sunt.* quem verum tamen jam olim Ariani & recenter Lutherus è Codice novi testamenti proseripserint, tamen in Ecclesia Catholica & quidem primitiva usurpatum, & pro Canonico agnitionem fuisse eruditè probat Eminentiss. d'Aguirre loco cit. num. 30. & 31.

16. Opponunt quidem Adversarii: In eodem Epist. loco post v. 7. immediatè sequitur: *Et tres sunt, qui testimonium dant, in terra: Spiritus, & aqua, & sanguis, & hi tres unum sunt:* sed ista non est unitas per identitatem: ergo neque in priori textu intelligenda est unitas per identitatem.

Respondeo primò: In Græco textu non haberi hi tres unum, sed in unum sunt: quod longè aliam facit sensum, quàm (ut in præcedenti versu

legitur) *hi tres unum sunt:* constat quippe etiam distinctissima, in unum tamen conspirare posse. Respondeo secundò ex D. Augustino l. 3. contra Maximin. c. 22. Evangelistam loqui de Spiritu, aqua & sanguine, tanquam de mysteriis significantivis 3. Divinarum personarum: unde juxta subiectam materiam intelligendum esse hæc esse unum esse non entitativè, sed significantivè: quia persona Divina per hæc tria significatur: unum in substantia, tria enim hæc ad significandam Trinitatem & unitatem personarum concurrerunt, quando Christus Dominus in cruce tradidit Spiritum & aperto latere continuo exivit sanguis & aqua. Respondent alii tertio, significantivè quòd sicut in morte, Christi Spiritus, aqua & sanguis fuerunt unum in substantia humana Christi; ita 3. persona sint unum in Divinitate. Et quartò alii, Joannem loqui de Sacramento baptismi, & significari, quòd sicut baptismus fluminis, fluminis & sanguinis sunt unum in ratione Sacramenti; sic Pater, Verbum & Spiritus S. in ratione Divinitatis.

Verbi Divini cum Patre consubstantialitatem specialiter probat (1.) ipsum initium Evangelii S. Joannis: *In principio erat Verbum & Verbum erat apud DEUM, &c.* quo, ut inquit D. Ambrosius l. 1. de fide Trinit. c. 5. *omnes hæreses excludit piscator noster* (2.) Illud Joannis 10. v. 30. *Ego & Pater unum sumus.* quo tanquam fortissimo telò SS. Patres Arianam hæresin oppugnaverunt: unde & Augustinus l. 5. contra Maximinum c. 14. exclamat: *quid est hominison, nisi ego & Pater unum sumus?*

Illo namque loco Christus intendit Judæos contestari suam æqualitatem & consubstantialitatem cum Patre: qua de causa increduli Judæi susceperunt lapides, ut lapidarent eum, dicens: *Domino opere non lapidamus te, sed de blasphemia, quia tu homo cum sis, DEUM teipsum facis.*

Elegantissimè D. Augustinus Tract. 31. in Joannem: *Non dixit: Pater, ego sum: aut ego & Pater unum est, sed cum dicit: Ego & Pater unum sumus, utrumque audi, & unum, sumus, & a charybat, & a scylla liberaberis.* In dantes istis verbis, quòd dixit, unum, liberat te à Ariano, quòd dixit, sumus, liberat te à Sabellio. Si unum, non ergo diversum: si sumus, ergo & Pater & Filius. Sumus enim non diceret de uno; sed unum non diceret de diversis. (3.) Joannis c. 5. v. 17. Christus suam & Patris operationem facit indivisam, adeoque & potentiam ac naturam, *Pater meus, inquit, usque modo operatur, & ego operor, quæcumque enim ille fecerit, & Filius similiter facit.* Sicut enim Pater suscitavit mortuos & vivificavit: sic & Filius, quos vult, vivificat. Quod bene intellexerunt Judæi, qui propterea querebant eum interficere, quia Patrem suum dicebat DEUM, æqualem se faciens DEO. (4.) Jo. 14. qui videt me, inquit Christus, videt & Patrem. Ubi rursum indicatur naturæ identitas; non enim ex unitate personæ infertur visio alterius, nisi sint unius personæque substantiæ. Unde Chrysost. h. 74. in Jo. qui creaturam videt, non ideo videt DEUM substantiam &c. Nemo, quid sit aurum nesciens, patet auri in argento videre substantiam.

Ideo Christus Philippo Patrem videre curavit: ostende nobis Patrem, &c. non tantum subiecte: qui videt me, videt & Patrem meum; sed supervacaneam eius petitionem ostendens, sed imperpet adiecit: Non creditis, quia ego in Patre, & Pater in me est? quod fieri non potest, nisi esset una, eademque utriusque substantia. (5.) Jo. 16. v. 15. Omnia, quaecunque habet Pater, mea sunt. Et c. 17. v. 10. Et mea omnia tua sunt, & tua mea sunt. Ubi iterum indicatur; quidquid perfectionis in Patre est, illud indivisum reperiri in Filio.

11. Ceterum testimonia, quae specialiter Christo Divinitatem tribuunt in Tract. de Incarnatione contra Nestorianum & Arium proferemus. Spiritus S. Divinitatem consubstantiali omnino Scripturae testimonia probant, quibus tribuitur ipsi (1.) aequalitas & identitas cum Patre: ut 1. Joa. 5. *Et tres unum sunt* (2.) virtus creativa, ut Psal. 109. *Emitte Spiritum tuum & creabuntur* (3.) sanctificatio, ut 1. Corinth. 6. *Iustificati estis in Spiritu DEI nostri*. (4.) opus incarnationis ut Luc. 1. *Spiritus S. superveniet in te*. (5.) Opus miraculorum 1. Cor. 12. *Hec omnia operatur unus atque idem Spiritus*. (6.) Omniscientia, ut 1. Cor. 2. *Spiritus omnia scrutatur, etiam profunda DEI*. (7.) Cultus laetitia, ut 1. Corinth. 6. *Nescitis, quia membra nostra templum sunt Spiritus S. gloriificate, &c.* (8.) Gloria ultimi finis: ut 1. Pet. 7. *in quem desiderant Angeli proficere*.

Distinctio quoque Spiritus S. à Filio contra Sabellianos evincitur ex Joa. 5. ubi Christus de Spiritu S. loquens: *Alius est*, inquit, qui testimonium perhibet de me. Sed ubi est alius & alius, ibi est distinctio personarum. Sic rursus, Joa. 14. *Ego*, inquit, *rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis*.

Eandem distinctionem probat Missio, quae se Christus à Patre, & Spiritum S. à se & Patre missum vel mittendum testatur, de qua dicitur 25.

Contingit denique mysterii veritatem Verbum aeternum, cum formae baptismi intexuit confessionem SS. Trinitatis: *In nomine* (quo unitas substantiae asstruitur) *Patris & Filii, & Spiritus S. ubi ponitur distinctio & aequalitas Personarum*.

§. III.

19. Objectiones hereticorum.

Obijciunt haeretici, praesertim Ariani diversas Scripturas novi testamenti, quibus conantur evincere Verbum esse creatum. Nam

primò Patri asseritur majoritas. Jo. 14. *Pater major me est* (2.) Christus adnumeratur creaturis Colol. 1. *qui est primogenitus omnis creatura* (3.) Soli Patri tribuitur Divinitas. Joan. 17. *Hec est vita aeterna, ut cognoscant te solum DEUM vivum, & quem misisti Jesum Christum*. (4.) à Filio removetur omnipotentia: Jo. 5. *Non potest à se Filius facere quidquam*. (5.) Item omniscientia: *De die illa nemo scit, neque Filius hominis*. Marc. 13. (6.) tribuitur ipsi subiectio ad Patrem 1. Corinth. 15. *Cum subiecta fuerint illi omnia, tunc & ipse Filius subiectus erit ei*.

Respond. Hec omnia rectè solvi unico dicto, & regulà D. Athanasii in Symbolo: *Aequalis Patri secundum Divinitatem, minor Patre secundum humanitatem*.

Cum nempe in Christo sint duae naturae Divinae & humanae, ut evincitur è claris textibus Evangelii & Ecclesiae definitionibus; Scriptura de Christo, & Christus de seipso aliquando tanquam de DEO, aliquando, tanquam de homine loquitur, quemadmodum & operationes Christi aliquando fuerunt Divinae, ut resuscitatio Lazari, aliquando humanae, ut lachrymatio, tristitia, &c. Ad prima igitur patet responsio ex Athanasio, nisi cum quibusdam PP. Graecis, & Hilario l. 9. de Trinitate, velis admittere majoritatem pro prioritate acceptam, quae cum addito est majoritas originis, principii & Auctoritatis, in quantum Pater est principium, & quodammodo Author Filii. Ad 2. Resp. Christum etiam ut DEUM posse dici primogenitum omnino creaturae, h. e. prius genitum à Patre, quam esset omnis creatura. Ad 3. Resp. Per exclusivam particulam *solum DEUM* excludi aliam, non aliud, h. e. pluralitatem non suppositorum, sed naturarum. Ad 4. Respondet S. D. q. 42. a. 6. ad 1. quod per hoc non subtrahitur Filio aliqua Potestas, quam habeat Pater, cum statim subdatur, quod, quidcumque Pater facit, Filius similiter facit, sed ostenditur, quod Filius potestatem habeat à Patre, à quo habet naturam. Ad 5. Respond. Christum ibi de se etiam ut homine negare scientiam tantum communicativam, & manifestativam, non quia diem illum extremi iudicii non cognosceret, sed quia aliis cognitionem occultaret, ac instar ignorantis se haberet. Ita Hilarius l. 10. de Trinit. *Hec nescita dici professio non est ignorantiae infirmitas, sed tacendi dispensatio*. Ad 6. Respond. Subjectionem & similia Christo tribui ratione assumpta humanitatis.

Gentilium Philosophorum rationibus sequimur articulo occurremus.

ARTICULUS II.

An mysterium SS. Trinitatis lumine naturali cognosci possit?

SUMMARI A.

1. Diversae sententiarum.
2. Principia naturalia in speciem contraria Trinitati.
3. Ostenditur mysterium Trinitatis non esse contra rationem naturalem.
4. Respondetur ad axiomata obiecta.
5. Con-

R. P. Mezg. Theol. Schol. Tom. I.

C c

5. Con-

5. Cur ista axiomata in Divinis non aequè procedant, ut in creatis.
6. Ulterior ratio disparitatis.
7. Testimonia antiquorum Philosophorum pro Trinitate.
8. Testimonium Mercurii Trismegisti.
9. Testimonia Sybillarum.
10. Rationes naturales ad probandam Trinitatem.
11. Auctoritas Apostoli & Anselmi.
12. Scriptura & PP. docent naturalem incognoscibilitatem Trinitatis.
13. Ratio Angelici Doctoris.
14. Ratio Divi Dionysii.
15. Ratio Scoti.
16. Neque datur probabile motivum naturaliter cognoscendi Trinitatem.
17. Ne quidem supposita aliqua revelatione.
18. Congruentia quadam & vestigia Trinitatis explicativa hujus mysterii.
19. Juxta Angel. Doctorem nemo Philosophorum agnovit Trinitatem.
20. Mercurium Trismegistum agnovisse probabile est; idque ex libris Moysis.
21. Sybillarum oracula fuerunt ex revelatione.
22. Rationes in oppositum allatae diluuntur.
23. Exponitur Auctoritas D. Anselmi.
24. In statu pura natura non daretur cognitio Trinitatis.

I. Quadrifariam divise inveniuntur sententiae. Sunt, qui dicant, mysterium Trinitatis esse contra rationem naturalem, quae tribuitur Holkot in 1. dist. 3. Secunda è diametro opposita docet, lumine rationis naturalis demonstrativè & evidenter cognosci posse, quae fuit sententia Abailardi impugnata à D. Bernardo, tribuitur quoque Raymundo Lullio, & ex parte Augustino Eugubino. Tertiò. Alii medià viâ incidentes existimant, supposità aliqua præviâ fide & revelatione posse lumine naturali certò deveniri in notitiam Trinitatis, cujus sententia videtur fuisse Rich. à S. Victore. Quarta demum S. Anselmi & D. Th. Aquinatis communisque DD. est, Rationem naturalem, sive supposità, sive non supposità revelatione non posse obtinere positivam & convincentem notitiam hujus mysterii.

§. I.

Mysterium SS. Trinitatis non est contra rationem.

2. Tam Gentiles polytheitæ, quam hæretici Tritheitæ, Aritani, alique oppugnant mysterium SS. Trinitatis, eò quòd repugnet lumine rationis naturalis. Nam primò ajunt, adversatur illi notissimo principio Dialectico: *quæcumque sunt eadem unum tertio, sunt eadem inter se.* & alteri huic affini: *quidquid affirmatur de uno, affirmatur etiam de altero identificato cum illo, vel, quòd dicitur de omni, dicitur de quolibet contento sub illo.* Quorum utrumque principium innititur illi irrefragibili veritati lumine nature & ex terminis notæ. *Quodlibet est, aut non est. Vel, impossibile est idem simul esse, & non esse. Duo contradictoria non possunt simul esse vera, vel falsa.*

In mysterio autem Trinitatis tres personae sunt idem cum essentia Divina, nec tantum sunt idem inter se: neque quæ dicuntur de essentia, eadem verificantur de personis, cum illa communicetur, personae non communicentur. Rursus: Lumine natura notum est, quòd, ubi est ordo originis & processions unius ab altero, ibi non sit similitas nature: oppositum est in Trinitate, ubi non obstante processione unius personae ab altera, nihilominus est simultanea omnium coæternitas & coessentialitas. Non minùs cum rationis naturalis dictamine pugnat, esse, quòd est in productione, non distingui ab esse, quòd est in productione, & productum in suo esse non dependere à producente, quòd tamen admittendum est in Trinitate personarum.

Sed vera & Catholica omnium DD. sententia est, mysterium SS. Trinitatis nequaquam esse contrarium rationi naturali. Nam prima verum non repugnat vero, sed verissimum est mysterium SS. Trinitatis; lumen quoque rationis naturalis, utpote mentibus à DEO infusum est verum: ergo impossibile est, ut mysterium SS. Trinitatis sit contra rationem naturalem, quamvis tandem infinitis passibus abpergendiatur. Secundo, quæ sibi contrariatur, intra ejusdem ordinis limites contineri debent: sed veritas SS. Trinitatis longè excedit ordinem & limites rationis ac lumine naturalis: ergo ipsi contrariari non potest. Unde tertiò. Ut mysterium SS. Trinitatis esset contra rationem naturalem, deberet ostendi aliquod principium irrefragabile, ex quo per legitimam consequentiam deduceretur repugnantia ipsius; atqui nullam ejusmodi præmissam & dicitur ostendi potest, ut ex oppositarum rationum solutione patet.

Igitur ad 1. Respondeo juxta dicta in primo Tractatu Disput. 4. a. 3. illud axioma (quòd frustra aliqui conantur vocare in dubium) non refragari mysterio Trinitatis: nam quæ sunt eadem uni tertio adequatè, & tam re, quàm ratione, tam formaliter, quàm virtualiter, sunt eadem inter se, concedo; quæ sunt eadem uni tertio inadæquatè & identitate reali formaliter non autem rationis & virtualiter, nego. Atqui Pater identificatur cum Divina essentia, ut non identificetur cum omni eo, cum quo essentia identificatur, nempe cum Filio & Spiritu S. quòd est inadæquate identificari, & identificatur cum ipsa formaliter, ut tamen ratione & virtualiter distinguatur. Ad 2. quoque & 3. Resp. Illa axiomata rationis naturalis non nisi de rebus creatis, materia & potentialitati immeritis verificantur, quia ortum trahunt à rerum limitatione & potentialitate, neque sub aliquo communissimo principio, vel termino tam entis in creatis quàm creato communi habere locum.

Si petas rationem, cur ista axiomata in rebus creatis procedant, fallant verò in Divinis & cur in creatis absque limitatione valeat ista regula: quæcumque sunt eadem. &c. in Divinis verò non nisi limitatè, si sint eadem adequatè, re & ratione? &c. Respondeo præmissam rationem esse, quòd hoc sit præcipuum sanctæ Fidei.

Fidei mysterium, quod omnem rationem transcen-

Hic responsione olim competente Ariano-

Respondet secundo. Disparitatem inter

De his quoque regulis loquens Cyrillus Alex.

Declaratio ulterior potius, quam ratio dispa-

comparatis nulla sit nisi virtualis propter eminentē

Hinc sapienter monet Eminentiss. noster de

§. II.

Argumenta suadentia existentiam vel possi-

Primum argumentum movet Engubinus l. 1. 7.

Calum ad iuro te DEI Magni sapiens opus,

Ex Græcis quoque sapientibus præpter Atha-

Cum primis verò allegatur Hermes seu Mercu-

edidit oraculum, dicens, in Trinitate unam esse Divinitatem, his verbis. Erat lumen intellectuale ante lumen intellectuale. Et erat semper Mens Mentis luminosa. Et nihil aliud erat, quam horum unitas, & Spiritus omnia continens. Extra hunc non DEVS, non Angelus, non substantia ulla alia. Omnium enim Dominus & Pater, & DEVS, & omnia sub ipsum, & in ipso sunt. Nam verbum ejus perfectum, ex se, & secundum & opifex lapsus in secunda natura, & aqua fecunda prolificam fecit aquam. Celebratur præ aliis dictum ejusdem Trismegisti, quo Mysterium SS. Trinitatis haud obscure significavit: *Monas genuit Monadem, & in se suum reflexit ardorem.*

9. Nec prætermittenda sunt vaticinia Sibyllarum, quæ non tantum Incarnationis, sed etiam Trinitatis mysterium distinctis verbis indicârunt, iisque D. Justinus M. Clemens Alex. aliique Ecclesiæ PP. tanquam principiis admissis à Gentilibus contra eosdem Gentiles sæpe pro Christiana veritate pugnarunt. Sibyllæ Delphicæ adscribendum oraculum existimat Eminentiss. de Aguirre disp. 53. l. 4.

Principio DEVS est, tum Sermo & Spiritus istis Additur: Equæva hæc sunt, & tendentia in unum.

Non minus exprimitur Trinitas in illo carmine, quod habetur l. 6. oracul. Sibyllinorum.

Æterni Magnum Natumcano pectore ab imo.

Cui solum Genitor tribuit supremus habendum,

Nondum progenito siquidem de corpore duplex

Exiit. Est autem perlatus fluctibus amnis

Jordanis, glauco cuius pede voluitur unda.

Et igne ex primo primus DEVS, qui & suavem

Spiritu factum albis alis columba, &c.

Ubi sermo habetur non tantum de Genitore, & genito, de quo frequens mentio, & penè graphica descriptio in carminibus Sibyllinis, sed etiam de Spiritu S. in Christi baptisate apparente sub specie columbæ. Et ne quis existimaret, plures DEOS asseri in 3. personis etiam unitas habetur expressa in l. 8. illo versu:

Solus enim DEVS est, non est DEVS alter ab illo.

Ceterum neque antiqui Philosophi, neque Sibyllæ mysterium SS. Trinitatis aliunde, quam ratione naturali didicerunt; præsertim cum D. Ambrosius in Comment. Ep. 1. Corinth. c. 11. expressè dicat, Sibyllas Diabólico potius, quam Divino spiritu agitata oracula edidisse.

10. Ex ratione quoque ducitur argumentum: Ratio naturalis dicat Ens actualissimum esse illimitatum: rursus, eadem ratio dicat, intelligentiam actualissimam esse sui intelligibiliter expressivam, & inclinativam in sui amorem: atqui Verbum procedit per expressionem intelligibilem, & Spiritus S. per amorosam inclinationem: ergo per rationem naturalem deveniri potest in cognitionem diversarum processionum, adeoque & mysterii totius SS. Trinitatis.

Secundò. Ratio naturalis dicat bonum esse sui communicativum: adeoque quanto majus bonum, tanto perfectius sui communicativum: sed eadem ratio dicat DEUM esse summum & infinitum bonum: ergo pariter dicat DEUM esse summum & infinito modo communicativum: sed ista infinita communicatio fit per processionem ad in-

tra, quæ simul communicatur consubstantialitas natura, in quibus totum mysterium Trinitatis consistit: ergo ratione naturali mysterium Trinitatis deprehendi potest.

Tertiò. Gignere sibi simile est magna perfectio, DEO nequaquam deneganda, unde dicitur II. 66. qui alios parere facio, ipse non pariam: qui ceteris generationem tribuo, sterilitis ero: ergo dari in DEO processionem generativam naturali lumine cognosci potest.

Quartò. Perfecta amicitia non datur sine personarum se reciprocè amantium æqualitate; neque perfecta felicitas sine æqualium societate: sed neque perfecta amicitia, neque felicitas DEO deneganda est, ut lumen rationis dicat: ergo in illo admittendam esse æqualitatem plurium personarum dicat ratio naturalis.

Denique & S. Anselmi autoritas in hæc sententiam allegatur, qui exponens illud Rom. 11. *Invisibilia DEI per ea, quæ facta sunt, intellectus conspiciuntur, sempiterna quoque ejus virtus & Divinitas, dicit, nomine virtutis rectè intelligi filium, & nomine Divinitatis Spiritum S. ut & Cyrillus l. 1. Thel. c. 5. probat, per virtutem DEI in illo sacro textu significari filium. Atqui hoc loco Apostolus redarguit antiquos Philosophos tanquam inexcusabiles, quòd cum Veritatem Divinitatis lumine naturali cognovissent, non tamen ut par erat, DEUM gloriificaverint: ergo agnosceat Apostolus distinctionem trium personarum à Philosophis naturali lumine agnitas fuisse.*

§. III.

Resolutio negativa.

Communis tamen Catholicorum DD. sententia est in claro S. Scripturæ textu fundatam posse ratione naturali, discursu vel evidenti, vel positivè probabili perveniri in noticiam SS. Trinitatis. Sic indicavit Christus Matth. 11. cum dixit. *Nemo novit Patrem, nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare.* & c. 16. ad Petrum *caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus.* Apostolus quoque 1. Corinth. 2. v. 7. & 8. *Loquimur DEI sapientiam in mysterio, quæ absconderata est, quam nemo Principum hujus sæculi cognovit.*

Ita & SS. PP. loquuntur. D. Ambros. l. 1. de fide ad Gratianum: *Non potest homo sua intelligentiâ æternæ generationis scire secretum: minus de patre os silet, &c.* D. August. l. de Spirit. & c. 22. *Et his, quæ cognoscuntur à nobis, quadam sunt inter rationem, ut ea, quæ sensu percipimus: quedam autem secundum rationem, ut ea, quæ ratione percipimus; quadam denique supra rationem, quæ nec sensus docet, nec ratio persuadet, sed sua Divinâ revelatione comprehenduntur, aut Divinæ Scripturarum auctoritate creduntur: ut DEVS in una substantia esse personaliter trinus.* D. Anselmus noster monolog. c. 62. *Videtur mihi hujus tam sublimis rei secretum transcendere omnem intellectus aciem humanam, & idcirco conatum applicandi qualiter hoc sit, continendum putat.*

Probatur primò ratione ex Ang. Lock. q. 32. a. 1. desumpta. Non datur de DEO naturalis cognitio, nisi per creatos effectus, qui ratione sunt

intrinsicæ dependentiæ ducunt in cognitionem creatoris, à quo procedunt: sed effectus creati non procedunt à DEO, ut trino, & secundum proprietates aut subsistentias relativas; sed ab ipso ut præintellecto relationibus, secundum rationem omnipotentis & artis communem omnibus Divinis Personis: ergo naturali lumine Trinitas, ne quidem, ut possibilis cognosci potest. Nam si ut possibilis cognosceretur, cognosceretur etiam ut actu existens, cum nihil DEO intrinsicè sit possibile, quod non hoc ipsum sit in DEO.

Secundo. Præcipuum fidei nostræ mysterium & fundamentum lumini naturali non potest esse perivium, juxta citatum Apostoli textum. *Loquimur DEI sapientiam, &c.* sicut enim ipsa fides, sic vel maxime fundamentum fidei debet esse invidens.

14. Tertiò probatur ratione desumpta ex S. Dionysio c. 7. de Divin. nomin. Triplex est modus cognoscendi Divina: primus per detractionem, h. e. ablationem imperfectionum, quæ reperiuntur in creaturis, veluti cum DEUM dicimus incomprehensibilem, immortalem, immutabilem &c. Secundus quasi per additionem & supereminentiam perfectionum, quo modo SS. PP. DEUM appellant super sapientem, super bonum, &c. quo significantur perfectiones, DEO nobisque analogice communes modo infinitè perfectiori reperiuntur in DEO. Tertius per ascensum ab effectibus ad causam. Sed nullo ex his omnibus modis possumus naturaliter habere evidentem cognitionem Trinitatis: ergo. Non primò modo: quia Trinitas non affirmatur de DEO per remotionem alicujus imperfectionis repetitæ & cognitæ in effectibus creatis: neque nobis naturaliter constare potest, an sit possibilis talis perfectio. Non secundò modo, quia per illum manuducimur ad cognoscendas perfectiones Divinas, quæ nobiscum sunt analogice communes. Non tertio modo, quia, ut dictum, SS. Trinitas non causat ista creata secundum suas proprietates personales, sed secundum perfectiones absolutas sapientiæ, artis, omnipotentis, &c.

15. Probatur quartò argumento subtilis Scoti. Prædicata, quæ per se propriissime includuntur in conceptu subiecti, cognosci nequeunt illo lumine, quo obtineri non potest quidditativus & propriissimus conceptus subiecti: sed Trinitas personarum in unitate substantiæ est propriissima DEO, & incommunicabilis creaturæ: ergo lumine naturali, quo quidditativum DEI conceptum habere non possumus, nequit penetrari.

16. Quæ argumenta evincunt, neque positivam probabilitatem hujus mysterii naturali ratione obtineri posse; nam & ista principium habet à sensibus, sed ne probabilis quidem connexio alicujus creaturæ sensibus perceptæ cum relativis subsistentis cognosci potest. Præterea omnis etiam probabilis discursus nicitur illo principio, quæcumque sunt eadem uni tertio, &c. sed ratio naturalis potius oppositum deducet ex hoc principio, quam mysterium Trinitatis. Unde: illius virtute luminis naturalis cognosci non potest, quod transcendit prima principia ipsius: sed mysterium Trinitatis transcendit prima principia nostri intellectus: nempe dictum de omni & nullo: quæcumque sunt eadem, &c. ergo.

17. Sed nunquid saltem supposita revelatione SS.

Trinitatis potest intellectus invenire rationes evidenter aut probabiliter illativas ejusdem mysterii, vel ex alterius veritatis supernaturalis v. g. visionis beatificæ revelatione procedere ad inferendum SS. Trinitatis mysterium: sicut supposita revelatione rationalitatis in Christo, infert evidenti discursu, Christum esse risibilem? Sed ne hoc quidem est admittendum; non enim ulla revelatio facit, ut sit aliqua connexio hujus mysterii cum effectibus creatis, vel ut illud contineatur sub principii nostri intellectus, sed ipsum remanet primum principium indemonstrabile nostræ S. fidei: ergo neque facta revelatione datur evidens vel positivè probabilis cognitio Trinitatis. Dixi: positivè probabilis; nam negativè datur evidentia Trinitatis, in quantum solvi possunt omnia argumenta opposita contra Trinitatem, de quo hoc loco non est disputatio.

Præterea supposita revelatione dantur quædam congruentia, umbræ & vestigia Trinitatis in rebus creatis: quibus hujus mysterii credibilitas confirmari & declarari possit: quæ tamen, quia plus continent recessus, quam accessus, dissimilitudinis quam similitudinis, ad veram probabilitatem adstruendam non sufficiunt.

Porro ejusmodi vestigia SS. Trinitatis cernuntur in ternario numero multitarum rebus creatis insita. Nam (ut observat Contensonus) tres gradus essendi, videlicet esse, vivere & intelligere totam componunt creaturarum universitatem: 3 sunt rerum seu corporum naturalium principia apud Peripateticos, privatio, materia & forma; apud Chemicos, sal, sulfur, & mercurius. 3. genera entium, purè Spirituale, purè corporeum, & corporeo-Spirituale: tres hierarchiæ Angelorum, & cujuslibet hierarchiæ tres ordines: triplex animæ facultas, intellectus, memoria & voluntas: tres proprietates entis, tres corporis dimensiones, &c. unde nec mirum, quod Gentiles ternarium numerum quasi sacrum in factis suis observaverint, sive quædam observatione natura, sive instinctu Diaboli Divinum cultum affectantis. quemadmodum & Peruanos 3. solis statuas adorasse, refert cit. de Aguire num. 16.

Nonnullas etiam idoneas similitudines ad exponendam Trinitatem refert D. August. ut Sermon. 38 de V. D. quod sicut in eodem tempore simul sunt ignis, splendor & calor; ita & in æternitate simul sunt Pater ignis consumens, Filius candor lucis æternæ, & Spiritus S. suo amore corda nostra calefaciens. Et Sermon. 1. de V. Ap. c. 53. adducit similitudinem solis, in quo uno sunt cursus, splendor & calor. l. 14. de Trinit. c. 8. Tres animæ operationes. Mens, inquit, meminit sui, intelligit se; hoc si cernimus, cernimus Trinitatem, nondum quidem DEVM, sed imaginem DEI. Quæ omnia tamen, ut dictum, cum tantum mysterium rudioribus aliquatenus adumbrent, tamen ad probativum medium non sufficiunt, cum adhuc semper major disparitas quam paritas cum summæ Trinitatis mysterio reperitur.

§. IV.

Satisfit fundamentis in oppositum adductis.

Argumentum è Scriptis antiquorum Philosophorum petitum universim respondet Angelicis

gelicus Doctor q. 32. a. 1. ad 1. Philosophos non cognovisse mysterium Trinitatis per propria, qua sunt paternitas, filiatio, & processio, sed secundum quaedam essentialia attributa, qua appropriantur personis, nempe potentiam, sapientiam & bonitatem. Speciatim de Platonis respondet, quod cum uteretur vocabulo Verbi, illud non intellexerint, secundum quod Verbum significat Personam generam in divinis, sed secundum quod per Verbum intelligitur ratio idealis, per quam DEVS omnia condidit, qua Filio appropriatur: imò quod posuerint unum primum ens, quod vocarunt Patrem totius universitatis rerum, deinde aliam substantiam sub eo, quam vocabant mentem, in qua erant rationes omnium rerum; non tamen ponebant tertiam substantiam, qua videretur Spiritui S. respondere: unde Plato non Trinitatem æqualium Personarum in unitate substantiæ, sed vel solum principiorum dualitatem, vel ad summum triplicitatem agnovit, cum inæqualitate & distinctione naturarum, ita ut summa natura esset in Patre, in cæteris vero inferior & dependens à Patre; qui (inquit turtum loco cit. S. D.) fuit error Origenis, & Arii sequentium Platonicos, quo ex capite Tertullianus Platonem omnium hæreticorum condimentarium appellavit. Trismegistum quoque D. Thomas sic interpretatur: Cum dixit: Monas genuit Monadem, & in se suum reflexit ardorem: non est referendum ad generationem Filii, vel processionem Spiritus S. sed ad productionem mundi. Nam unus DEVS produxit unum mundum propter suipsius amorem. Ita Doctor Angelicus.

20. Non tamen eo inficias, SS. Trinitatis arcanum probabiliter à Mercurio Trismegisto cognitum & Scriptis traditum fuisse, siquidem ipsius testimonio antiqui PP. usi fuerunt adversus Gentiles, & Lactantius l. 1. divin. instit. c. 6. & l. 4. c. 6. & 7. Non dubito, quin ad veritatem Trismegistus hæc aliqua ratione pervenerit: qui de DEO Patre omnia, de Filio verò locutus est multa, qua Divinis continentur arcanis. Ergone ad illius summi arcani cognitionem naturalis rationis ductu pervenit? Nequaquam; nam quidquid nonnulli sentiant de istius Mercurii antiquitate, eumque Moyse antiquiorem faciant; longè verosimilius est, Moyse juniorem fuisse, atque ex ejus tum dictis, tum scriptis veritatem Trinitatis hausisse, siquidem Moyles Inacho & Ifidi, quam Aegyptiis literas tradidisse, Græci suis fabulis inserverunt, ex D. Justini & Tertulliani mente coævus fuit; imò eundem Moysen non tantum inter sacros, sed etiam prophanos scriptores primum fuisse, ac propter litterarum inventionem, modò sub Anubis, modò sub Mercurii schemate & nomine ab Aegyptiis pro DEO habitum & honoratum, eruditè probat Eusebius Nierenberg. de Orig. S. Scripturæ l. 3.

21. Quod ad Sibyllas attinet, constat eas supernaturali instinctu & revelatione futura didicisse; neque refert, quòd simul fuerint Gentilium Diis sacrisque additæ: est enim prophetia gratia gratis data, que non requirit sanctitatem subiecti;

voluitque DEUS ad majorem evangelii præparationem uti ministerio istarum Gentilium Virginum, ut ipsarum ore Gentiles Divino Verbo credulos confunderet, suisque armis oppugnantes quemadmodum & ipsi Dæmones Christi adventum enunciant e suis idolis coacti fuere.

Ad primam rationem Respondeo. Etiam ratio naturalis dicitur Ens actualissimum esse intellectivum adeoque expressivum & prolecutivum in expressione & amore essentiali, non tamen expressione & amore notionali cum distinctione personarum proprietatum in unitate essentia.

Ad 2. Respondeo. Intellectum sibi relictum contentum fore, quòd DEUS seu bonum infinitum sit infinite sui diffusivum per productionem & creationem e nihilo, qua requirit virtutem infinitam, nulli creature communicabilem. Ipsam, verò communicabilitatem ad intra non nisi revelatione potest cognoscere.

Ad 3. Respondeo. Abstrahendo à revelatione, gignere sibi simile non esse perfectionem gignentis; neque enim à natura intenditur propter perfectionem gignentis & individui, sed propter perfectionem & bonum speciei, adeoque non reperitur in Angelis, ubi non datur corruptibilitas & multiplicatio individuum sub una specie. Porro Divinæ generationis arcanum cum infinitis superet generationem humanam, ab ista non est fas ad illam argumentari: unde & Ilaia: Generationem ejus quis enarrabit! Sed neque cognitæ generatione sequitur cognosci identitatem naturæ in genito & processionem Spiritus S. Adeoque nec admittæ cognitione generationis adhuc cognoscetur mysterium SS. Trinitatis.

Ad 4. Respond. Per rationis naturalis iudicium nullam amicitiam & societatem quantamvis fore intra DEUM, quem infinitæ naturæ conditio nemini parem esse sineret; cum tamen perfectæ amicitia & societas non nisi inter pares, aut similes inveniantur. Diceret quoque, amicitiam & societatem esse infirmitatis humanæ prædictæ, que in DEUM transferri non debent, qui bonorum nostrorum non eger, & soli sibi sufficit unus.

Ad ultimum ex D. Anselmo adductum. Respondeo ex S. D. supr. cit. antiquos Philosophos per ea, qua facta sunt, cognovisse DEUM trinum, secundum prædicata communia, ut sunt virtus, potentia, sanctitas, Divinitas, qua tribus personis appropriantur, ita tamen, ut ejusmodi appropriationis peculiare rationes, & proprietates personales non cognoverint, adeoque nec DEUM ut Trinum, sed ut unum solummodò ex creaturis agnoverint.

Inferes ex dictis: si daretur status puræ naturæ, in illo nullam haberi posse cognitionem Trinitatis. Ratio est: quòd status puræ naturæ præscindat ab omni dono supernaturali; sed impossibile est sine lumine supernaturalis revelationis cognosci SS. Trinitatem, ut hucusque probavimus; ergo pariter est impossibile, ut in statu puræ naturæ cognoscatur mysterium SS. Trinitatis.

DISPU.

DISPUTATIO XXI.

DE

Divinis processionibus.

Ad q. 27.

Præmissis in priori disputatione præliminaribus, nunc ad ipsius SS. Mysterii particularem expositionem progredimur; & quia Divinæ Personæ constituuntur relationibus; relationes vero fundantur in processionibus; ideo cum S. D. primò de processionibus, deinde de relationibus, disputabimus.

ARTICULUS I.

An, quæ, & quot sint processionés in Divinis?

SUMMARIÀ,

1. Processio quid nominis?
2. Veritas Catholica de existentia processionum.
3. Ratio illarum.
4. Numerus processionum.
5. Quo sensu in Divinis sit Ens ab alio?
6. Nulla sequitur dependentia in persona procedente.
7. Disparitas de visione beatifica.
8. In Divinis non datur causa, aliud, alter, principium: datur alius, & principium.

§. I.

Existentiæ & numerus processionum.

Processionis nomine intelligimus emanationem, live originem unius ab alio tanquam principio producente, quæ considerata ex parte termini procedentis est & dicitur processio passiva, ex parte vero principii producentis est & dicitur processio activa. Quòd si terminus productus sit extraneus producenti, vocatur processio transiens & ad extra; quo modo transeunt à DEO procedunt omnes effectus creati. Si sit intra producentem, vocatur processio immanens, & ad intra, de qua agitur in præsentia.

2. Est imprimis fide certum, dari in DEO reales processionés, ita pronuntiant Symbolo Nicæno, de Filio quidem per illa verba: *DEUM de DEO, lumen de lumine, &c.* ac de Spiritu S. *Qui ex Patre Filioque procedit.* In symbolo quoque Athanasii dicitur: *Filius à Patre solo est, non non factus, nec creatus, sed genitus, Spiritus S. à Patre & Filio, non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens.* Constat ex sacro textu, ubi de seipso & secunda Persona Christus Jo. 3. *Ego ex DEO processi.* Et Joa. 16. *Exivi à Patre & veni in mundum.* De Spiritu S. autem Jo. 15. *Spiritus Veritatis, qui à Patre procedit.* Quæ verba de processione ad intra, non de extranea processione effectus à sua causa (ut in piè interpretatur Arius) accipienda esse docent alia Script. verba, quibus Filii cum Patre consubstantialitas asseritur: ut Jo. 10. *Ego & Pater unum sumus.* Jo. 14. *Non creditis, quia ego in Patre, & Pater in me est?* Atque ita definitum habetur verbis ejusdem Symboli Nicæni.

3. Ratio quoque est primò. Datur ex fide Trinitas Personarum, inter se realiter distinctarum:

ergo etiam datur processio realis. Consequentia probatur. Nisi daretur oppositio relativa, non daretur realis distinctio Personarum; sed nisi daretur realis processio, non daretur realis distinctio Personarum: ergo. Major constat ex receptissimo axioma Doctorum Catholicorum, quòd in Divinis nulla est realis distinctio, ubi non obviat relationis oppositio. Minor etiam est certa: quia relationes Divinæ fundantur in origine & processione unius ab altera.

Secundò. Processiones intelligibiles & immanentes depurari possunt ab omni imperfectione; atque juxta Catholicum dogma cum intima communicatione essentia & consubstantialitate conjunctæ, in DEO arguunt infinitam perfectionem fecunditatis: ergo sunt admittende in DEO.

Ceterùm ex his ipsis Scripturæ locis de numero processionum constare potest. Tot nimirum sunt processionés passivæ, quot sunt termini & Personæ procedentes; sed plures personæ procedentes ex memoratis Scripturæ locis non sunt, quàm duæ, Verbum videlicet & Spiritus S. ergo neque plures sunt processionés passivæ. Cùmque processionibus passivis respondeant processionés activæ; quemadmodum cuilibet termino productio respondet principium producens, totidem quoque sunt processionés activæ.

Præterea tot sunt processionés activæ, quot sunt actus immanentes, quibus aliquis terminus ad intra produci potest: sed actus immanentes sunt tantùm duo; actus videlicet intelligendi & volendi: quorum ille ut affectus notione & relatione paternitatis, vocatur *dictio*; iste verò ut affectus relatione Spiratoris vocatur *Spiratio*: ergo. Unde S. D. hic a. 5. *processiones in Divinis, inquit, accipi non possunt, nisi secundùm actiones, quæ in agente manent, hujusmodi autem actiones in natura intellectuali non sunt nisi duæ, scilicet intelligere, & velle, &c. Relinquitur igitur, quòd nulla alia processio possit esse in DEO, nisi Verbi & amoris.*

§. II.

Objectiones & corollaria.

Objic. primò. Si daretur in DEO processiones, in DEO daretur ens ab alio: sed hoc repugnat: ergo & prius, sequela constat, quia Filius